

SLOVO ÚVODEM

V České republice vychází dnes několik odborných filosofických časopisů a filosofické otázky je možno nadto příležitostně projednávat i v řadě periodik dalších. Počet a rozsah těchto publikací se zdá být pro naše poměry zcela postačující, takže záměr vydávat časopis nový, jak se o to chceme pokusit, musí mít zvláštní důvod. Ten bych tu úvodem rád objasnil.

Naše dosud vycházející odborné filosofické časopisy jsou vesměs orgánem různých akademických institucí. Jejich úkolem je prezentovat v nich vykonanou odbornou práci, jež se dnes obsahově i metodicky rozbíhá různými směry. S tím souvisí, že tyto časopisy nemají vyhraněné filosofické zaměření.¹ Jedním z důsledků zřejmého rozvoje filosofické práce, k němuž po r. 1989 došlo, však je, že po převážně receptivním období u nás nyní postupně dochází k vytváření názorových skupin. To je nepochybně zdravý vývoj. K tomu, aby takové skupiny prohlubovaly své vlastní stanovisko, prezentovaly je odborné veřejnosti a vyrovnávaly se pokud možná soustavně s podněty pocházejícími z okolního prostředí, je vydávání vlastního časopisu se zvláštní tematikou jistě užitečné.

Redakční radu nového odborného časopisu nazvaného *Studia Neoaristotelica* tvoří skupina učitelů filosofie, z nichž většina vyučuje tomuto oboru na katolických teologických fakultách České a Slovenské republiky. Spojuje je zájem o problémy současné filosofie, zejména logiky, ontologie a metafyziky, a dále přesvědčení, že při řešení otázek, které v této oblasti vyvstávají, je velmi plodné a užitečné vycházet z aristotelských principů. Toto přesvědčení je u nich úzce spjato se snahou koncipovat na aristotelských základech metafyziku odpovídající obsahem i způsobem prezentace potřebám dnešní doby. Při úsilí o dosažení tohoto cíle se pokoušejí čerpat ze dvou zdrojů.

Jednak je to současná analytická filosofie. To může některé čtenáře překvapit, protože tato filosofie bývá často považována za nemetafyzickou či dokonce antimetafyzickou. Takový názor však není výstižný. Myslitelé, jako byl B. Russell či G. E. Moore, považovaní za zakladatele tohoto směru v anglosaském prostředí, byli ovšem odpůrci metafyziky, nikoli však jakékoli,

¹ Výjimkou – a to významnou – je tu slovensko-český časopis *Organon F* vydávaný v Bratislavě.

nýbrž pouze tehdy v jejich prostředí panujícího hegelovství. Zásadní odpor k metafyzice přišel dočasně ke slovu teprve v druhé fázi rozvoje analytické filosofie, v souvislosti s rozvojem novopozitivismu tzv. Vídeňského kruhu. Zde se, zejména na počátku, v důsledku snahy o prosazení tzv. verifikační teorie významu sekáváme vskutku s názorem, že jsou věty metafyzického obsahu nesmyslné a že v nejlepším případě vyjadřují jen, na způsob jakýchsi citoslovců, subjektivní duševní prožitky metafyzikovy. Tento krajní názor byl však samými novopozitivisty zhruba počátku padesátých let relativizován. Na následující úpadek novopozitivismu působilo, jak známo, více činitelů. K nejdůležitějším náleží ústup od představy, že je třeba korigovat přirozený jazyk pomocí umělého jazyka logiky a přechod k logickému zkoumání přirozených jazyků, rozostření pro pozitivismus klíčového rozdílu mezi analytickým a syntetickým, zahájení výzkumu našeho tzv. pojmového schématu, nástup esencialismu (zhruba řečeno názoru, že jsoucna, aby byla tím, čím jsou, musí mít některé vlastnosti nutně) aj. Výsledkem tohoto částečně rozporuplného vývoje je, že je dnes v rámci analytické filosofie metafyzika etablovanou disciplínou, která přitahuje zájem nejen velkým množstvím prací speciálních, ale dnes již i celou řadou děl učebnicového či encyklopedického rázu. V dílech představitelů této nové metafyziky se objevují často myšlenky připomínající silně Aristotela a někteří analytičtí autoři se k Aristotelovu myšlenkovému dědictví, resp. nějaké jeho složce, někdy dokonce výslovně hlásí. To jsou skutečnosti, které pracovníci shromáždění kolem tohoto časopisu při uskutečňování svého vlastního, na aristotelských principech založeného programu nechtějí nechat bez povšimnutí.

Druhým zdrojem, z něhož chtějí tito pracovníci čerpat, je přirozeně Aristotelés sám a ovšem i na jeho dílo navazující více než dvoutisíciletá tradice aristotelských škol. To je ovšem zdroj tak obsáhlý, že je z něj třeba vybírat. Pokud jde o členy redakční rady, spojuje je zájem o tzv. druhou scholastiku. Druhou scholastikou rozumíme křesťansky orientovaný aristotelismus, pěstovaný na evropských (a později i jihoamerických) univerzitách zhruba (tj. odhlédneme-li od rozdílů charakteristických pro jednotlivé regiony) od poloviny 15. do poloviny 18. století. Zájem dosavadní historiografie o uvedené období se soustředil téměř výlučně na filosofii v užším smyslu „novověkou“, s jejími známými protagonisty, jako jsou R. Descartes, F. Bacon atd. Tím došlo k tomu, že druhá scholastika z historického povědomí moderních vzdělanců (a mnohdy i odborných filosofů) téměř vymizela. Její studium, jež má nemalý kulturně-historický význam, je dnes teprve v počátcích. Zájem skupiny autorů soustředěných kolem nového časopisu o druhou scholastiku není však toliko historický, nýbrž v první řadě systematický. Velcí autoři druhé scholastiky

nebyli sice většinou geniálními tvůrci jako jejich středověcí mistři. Jejich význam spočívá v tom, že myšlenkový odkaz předchozí doby spojený se jmény jako Tomáš Akvinský, Jan Duns Scotus, Vilém Ockham aj., uváděli v ucelené, do podrobností propracované soustavy. To si vyžádalo podstatného zjemnění užívaného pojmového aparátu, pečlivé logické kontroly myšlenkových postupů dřívějšími autoritami mnohdy jen naznačených, vyvození nových důsledků z dříve stanovených principů ap. Pro různé verze aristotelismu, které se takto vyvinuly, je v souvislosti s tím charakteristický značně technický způsob výkladu. Ten autory druhé scholastiky na jedné straně výrazně odlišuje od představitelů novověké filosofie v užším smyslu (je známo, že díla těchto myslitelů jsou vedle svého filosofického významu hodnocena často i jako součást krásné literatury národní), na druhé straně však přibližuje druhou scholastiku stylu pěstování metafyziky, jak je dnes obvyklý v rámci analytické filosofie. Tato metodická i obsahová spřízněnost obou útvarů, jednoho historického, druhého současného, může přes nesporné rozdíly – či možná právě pro ně – být při jejich současném studiu filosoficky inspirativní. Toho by právě chtěli pracovníci, kteří se sešli v redakční radě tohoto nového časopisu, při své filosofické činnosti směřující k výše uvedenému cíli využívat. Cíle, které sledují, jsou především systematické. Historická složka nemá být zanedbávána, ale její význam je převážně jen nástrojový.

Co bylo uvedeno, snad postačí k charakteristice filosofického programu, jemuž by měl náš časopis sloužit. Jedná se o program jistě vyhraněný, to by však nemělo znamenat, že by obsah časopisu měl být monotónní. Je naším záměrem uveřejňovat v časopise *Studia Neoaristotelica* veškeré odborné příspěvky, které nám budou nabídnuty, jen budou-li z našeho hlediska zajímavé. Zajímavé v tomto smyslu pak mohou být samozřejmě příspěvky různého zaměření, včetně takových, které našemu filosofickému programu odporují.

Časopis *Studia Neoaristotelica*, jehož první číslo máte v rukou, je (jak vyplývá ze složení redakční rady) časopisem slovensko-českým. Bude vycházet dvakrát ročně. Jeho vydavatelé chtějí upřímně usilovat, aby jeho existence přispívala k bohatství a rozmanitosti duševního života obou našich národů. Zveřejňují proto toto první číslo s důvěrou, že je naše vzdělaná veřejnost – i ta její část, které jeho zaměření není blízké – přijme vlídně a s porozuměním.

Stanislav Sousedík
předseda redakční rady